

Parkhomenko N. M. Theoretical and practical background of legal regulation in the modern Ukraine

The major theoretical and practical problems of legal regulation of public relations in Ukraine at the current stage of development are determined. These problems are related to the need to address national and international political issues. Special reference is made to the number of existing factors that directly or indirectly affect content, pace, quality and efficiency of transformations in Ukraine. One of the principal factors is either the lack of scientific basis and scientific support or the disregard for the scientific soundness principle.

Consequently, the foundation of any transformations in the domain of state and law creation is a legal reform in general and constitutional reform in particular.

In this, continuous development of public relations requires the appropriate improvement not only separate elements of legal system but improvement of all the elements of social, economic and political systems. Furthermore, one of the key factors of reform's efficiency is consistency and also complexity of the reform's realization, harmonized legal regulation which will provide a stable link between them, creating an integrated whole thus creating awaited results.

First of all, the legislative process requires scientific support because quality assessment of current Ukrainian legislation, demonstrates the necessity of its continuous development. Also the important thing is taking into account all the factors of legislation's evolution which can be divided on economic, social, political, legal, ideologic, cultural and other factors.

It is pointed out that effective legal regulation and reforming of the government system including legal reform depends on their scientific basis. In this regard, among the current problems in the area of law at the current stage some of them should be allocated: understanding the substance and content of law, constitutional proceedings, non-execution of judgments and access to justice, ensuring human and civil rights and freedoms, ensuring national sovereignty and independence of Ukraine, improvement of judicial authority, the substance and content of civil society institutions, modernization of legal responsibility institution.

Thus, so far and for the entire period of Ukraine's independence, a number of extremely complex challenges to science were contributed for the purpose of methodological support of the state and law making processes.

Key words: legal regulation, reform, realization of law, scientific basis, legal science.

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-29-35

УДК 340.0; 340.1

С.В. БОБРОВНИК,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
доктор юридичних наук, професор

**ПРАВАЗАСТОСОВНІ АКТИ:
ПРИРОДА, СУТНІСТЬ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВСТВА**

Визначається природа актів правозастосування як засобу трансформації загально-обов'язкових абстрактних норм права у сферу юридичної практики. Досліджена сутність цих актів як результату втілення волі суб'єкта, наділеного державно-владними повноваженнями. З'ясовано місце правозастосовних актів у системі нормативних та в системі чинного законодавства.

Ключові слова: законодавство, сутність, природа права, нормативні акти, правозастосовні акти.

Бобровник С.В. Правоприменительные акты: природа, сущность и место в системе законодательства.

Определяется природа актов правоприменения как средства трансформации общеобязательных абстрактных норм права в сферу юридической практики. Исследована сущность этих актов как результата воплощения воли субъекта, обладающего государственными полномочиями. Выяснено место правоприменительных актов в системе нормативных и в системе действующего законодательства.

Ключевые слова: законодательство, сущность, природа права, нормативные акты, правоприменительные акты.

Bobrovnik S. Law enforcement acts: nature, essence and place in the system of legislation.

The nature of legal acts as a means of transformation of mandatory obligatory abstract norms of law into the field of legal practice is determined. The essence of these acts is investigated as the result of the embodiment of the will of the subject, endowed with powers of state power. The place of legal acts in the system of normative and in the system of the current legislation is determined.

Key words: legislation, essence, nature of law, normative acts, law enforcement acts.

Реформування різноманітних сфер життєдіяльності сучасного суспільства залежить від багатьох факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру. Одним із них є розвиток і вдосконалення законодавчої бази та вироблення адекватного ефективного механізму реалізації правових норм, вміщених у правових приписах. Особливе значення тут має практика правозастосування як механізм індивідуалізації вимог щодо тих або інших обставин чи суб'єктів. Відповідно, особливої актуальності та практичної значущості набуває аналіз актів правозастосування, що забезпечують втілення вимог правотворця у життєдіяльність суспільства для досягнення відповідного соціального ефекту. Можна стверджувати, що акти правозастосування є засобом адекватного відображення волі суб'єкта правозастосування та доведення її до особи, якій адресовано цей акт. У свою чергу дієвість та ефективність правозастосування визначається рівнем наукового дослідження актів правозастосування як одного із засобів забезпечення реальності та дієвості реалізації норм права.

Це вимагає як удосконалення інститутів правореалізації та правозастосування, так і наукового обґрунтування особливостей і значення актів правозастосування та їх місця в системі законодавства. Останнє зумовлює необхідність встановлення структури та значення системи законодавства. Необхідно зазначити, що сучасна вітчизняна юридична наука характеризується відсутністю єдиних підходів до розуміння категорії «законодавство». На думку одних вчених, це сукупність законів як актів вищої юридичної сили¹. Інші вчені дещо розширюють цю категорію, включаючи до неї не лише закони, а й інші зовнішні форми виразу об'єктивного права, тобто всі нормативно-правові акти, які мають юридичну силу та прийняті відповідно до законодавчо встановленої процедури². Це система усіх нормативно-правових актів держави і органів місцевого самоврядування, включаючи акти нижнього рівня (локальні акти)³, які є чинними та внутрішньо узгодженими⁴.

Вченими обґрунтовується також бачення законодавства як упорядкованої об'єктивними критеріями, зумовленої потребами соціального регулювання певної множини нормативних актів, що формуються для найбільш ефективного використання правових норм⁵. Виходячи з поширеного в теоретичній науці тлумачення нормативного акта як документа, що має визначені законом форми зовнішнього виразу, поширює свою чинність на певні час і простір та на визначених суб'єктів та класифікується на нормативно-правові, індивідуально-правові акти, інтерпретаційно-правові⁶, можемо зробити правомірний висновок про належність актів правозастосування до системи законодавства.

Для подальшого дослідження місця правозастосовних актів у системі законодавства будемо розуміти під законодавством систему узгоджених, підпорядкованих нормативних актів, спрямованих на забезпечення суспільного порядку та формування ефективної моделі правової держави. Саме нормативний акт являє собою системну і багатогранну правову категорію, що включає всю сукупність актів, які мають нормативний та індивідуальний характер⁷. Саме таке визначення законодавства, на нашу думку, надає можливість:

- чітко визначити ієрархію нормативних актів;
- поєднати риси, притаманні поняттям «нормативно-правовий акт» і «правовий акт»;
- акцентувати увагу на конкретизації та інтерпретації актів;
- уявити законодавство як логічний результат різноманітних видів юридичної діяльності;
- з'ясувати місце кожного з нормативних актів у системі та їх підпорядкування;
- забезпечити заснованість актів на єдиних принципах та наявності єдиної мети;
- охарактеризувати законодавство як узагальнюючу категорію;
- з'ясувати розвиток і функціонування законодавства;
- визначити рівень його ефективності та дієвості.

Визначивши основні підходи до поняття законодавства, необхідно звернутися до проблеми доктринальної характеристики актів правозастосування як різновиду індивідуальних актів. Саме вони визначають ступінь реальності права, його дієвість та ефективність, адже жодна із юридично значущих життєвих ситуацій не може бути вирішена лише за допомогою положень закону, що мають загальний, неперсоніфікований характер. Хоча і неможливо недооцінювати значення правових норм і принципів, що забезпечують єдність і системність правового впливу, однак названі правові норми і принципи потребують конкретизації за допомогою спеціальних актів, що враховують особливості певної ситуації та конкретних суб'єктів. У цьому аспекті акти правозастосування забезпечують реалізацію норм права, визначають міру можливої та необхідної поведінки суб'єктів у конкретних правовідносинах, забезпечують захист суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків сторін правовідносин.

Окрім цього, на нашу думку, потреба у проведенні наукового дослідження проблематики теоретико-правового статусу актів правозастосування виявляється в такому:

1) акт правозастосування являє собою цілісний, сформований юридичний документ, що є результатом розгляду конкретної справи та прийняття відповід-

ного рішення. Таким чином, вивчення теоретико-правових аспектів правозастосування надає змогу комплексно дослідити як результативність діяльності суб'єкта правозастосування, так і рівень юридико-технічної досконалості самих актів правозастосування;

2) аналіз теоретико-правових аспектів правозастосування сприяє отриманню комплексного уявлення про результативність використання правил, способів, засобів і прийомів юридичної техніки, що проявляється у вигляді індивідуальної форми і змісту акта правозастосування;

3) дослідження теоретико-правових аспектів актів правозастосування надає змогу з'ясувати особливості впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів на суб'єктів правозастосування при прийнятті рішення у справі, що відображається в актах правозастосування.

Крім того, наукове дослідження поняття, ознак та особливостей актів правозастосування, на нашу думку, нерозривно пов'язане із вдосконаленням та підвищенням ефективності практики самого правозастосування, оскільки акти правозастосування можуть виявлятися в найрізноманітніших формах, а саме як: засіб державного управління суспільством; організаційна форма діяльності різноманітних державних органів; найважливіший засіб реалізації юридичних норм; специфічні юридичні факти тощо.

Суттєвим фактором, який безпосередньо визначає необхідність вивчення поняття, ознак та особливостей актів правозастосування, є епізодичний різновекторний характер наукового дослідження цих питань у юридичній літературі.

З огляду на це, на нашу думку, доцільно розглянути погляди науковців щодо визначення поняття «акт правозастосування» та встановити його ознаки.

В юридичній літературі найчастіше акт правозастосування розглядається як різновид індивідуальних нормативних актів, що містять офіційне рішення компетентного органу у конкретній юридичній справі⁸, засіб зовнішнього прояву формально обов'язкового правила поведінки індивідуального характеру, яке підтверджує, встановлює, змінює або скасовує суб'єктивні юридичні права і обов'язки персоніфікованих суб'єктів у конкретній життєвій ситуації⁹, як належним чином оформлений письмовий документ, який фіксує прийняте рішення, надаючи йому офіційного значення¹⁰. Це пов'язано з тим, що у більшості випадків такий акт має юридичну силу лише тоді, коли він належним чином письмово оформлений. Таке розуміння акта правозастосування значно звужує уявлення про нього, оскільки не охоплює ті рішення владних суб'єктів права, які не оформляються спеціальним письмовим документом, а виявляються усно (доручення, попередження тощо).

На думку М.С. Кельмана та О.Г. Мурашина, акт застосування норм права – це формально обов'язкове волевиявлення компетентних державних органів, посадових осіб, яке підтверджує, встановлює, змінює або припиняє юридичні права і обов'язки персоніфікованих суб'єктів у конкретній життєвій ситуації¹¹. Надаються і доволі логічні визначення цієї категорії як офіційного документа компетентного органу держави, який приймається в результаті конкретної справи¹², в деяких визначеннях наголошується на функціональних характеристиках цього документа, який забезпечує юридичну констатацію та визнання певних фактів та визначення виду юридичної відповідальності і конкретизацію покарання¹³.

На думку В. Дубінчак, акт правозастосування – це рішення, переважно оформлене документально, яке прийняте компетентним органом на основі і відповідно до правових норм і спрямоване на безпосереднє регулювання конкретних відносин у сфері права між чітко визначеними суб'єктами. Змістом актів правозастосування є визначення та конкретизація обов'язків як передбаченої необхідності діяти певним чином, а також вимога щодо правомірного використання наданих суб'єктивних прав¹⁴.

Необхідно зазначити, що кожен із науковців наголошує на певному аспекті сутності правозастосовного акта, що відображає його сутність. Існуючі уявлення про сутність цього документа можливо узагальнити так:

- це формально-обов'язкове волевиявлення, спрямоване на коригування прав і обов'язків (М. Кельман);

- це результативний акт, що уособлює розгляд певної практичної ситуації (Л. Ніколаєва);

- це персоніфікований припис, поширений на певну ситуацію чи суб'єктів (В. Марчук);

- це документ, що приймається у межах певного процесу та спрямований на здійснення суб'єктивних прав та обов'язків (В. Лазарєв);

- це письмовий документ, виданий компетентним органом держави, що визначає правило поведінки, забезпечуване державою (А. Олійник, С. Гусарєв);

- це офіційне волевиявлення уповноваженого органу держави чи посадової особи, що спрямоване на індивідуально-правове регулювання суспільних відносин;

- це форма закріплення волевиявлення уповноваженого суб'єкта, яка має результативний характер документа, спрямованого на встановлення, зміну чи припинення прав та обов'язків суб'єктів чи міри відповідальності конкретних осіб (О. Скакун);

- це документ, що встановлює, змінює чи припиняє права та обов'язки суб'єктів, здійснюючи практичне втілення змісту правових норм в життєдіяльність людей через свідомість та волевиявлення уповноваженого суб'єкта;

- це рішення, прийняте на основі та відповідно до норм права, спрямоване на безпосереднє регулювання конкретних відносин (В. Дубінчак).

Таким чином, різноманітність уявлень вчених стосовно сутності правозастосовних актів зумовлено багатоманітністю права як засобу регулятивного впливу, поліваріантним значенням правозастосування, множинністю уявлень про властивості цього юридичного документа, пов'язаністю акта правозастосування із:

- а) способом зовнішнього прояву правила поведінки;

- б) результатом розгляду певної справи;

- в) спрямованістю на регулювання конкретних справ;

- г) співвідношенням стану певних життєвих обставин та їх відповідністю правовим нормам;

- д) приписом для чітко визначених суб'єктів;

- е) визначенням (встановленням) конкретних прав та обов'язків певних суб'єктів;

- ж) державно-владним велінням.

Враховуючи те, що акт правозастосування приймається на підставі правової норми, яка міститься у змісті нормативно-правового акта, а сам акт пра-

возастосування та нормативно-правовий Акт належать до системи правових (юридичних) актів, на нашу думку, доцільно продовжити вивчення специфіки актів правозастосування в аспекті порівняння сутнісних ознак як правових актів, так і актів правозастосування.

Серед характерних ознак правових актів, на нашу думку, можливо виокремити такі: приймається компетентними органами держави; являє собою певний документ, що має певний статус та охороняється примусовою силою держави; має чітко визначену форму; наділений офіційним характером; спрямований на впорядкування взаємовідносин між людьми; має загальнообов'язкову юридичну силу; повинен відповідати певній формі, що встановлена законом; може бути оскаржений або опротестований будь-ким із зацікавлених осіб, не згодних з його змістом.

Отже, можна зробити висновок про те, що правові акти є складним інститутом, що має характерні ознаки та власну структуру, яка складається із різних категорій актів, у тому числі й актів правозастосування.

Важливим аспектом дослідження актів правозастосування є аналіз їх змісту та форми, адже вони є порівняно самостійною формою виразу права.

На думку О.Ф. Григор'єва, слід розрізняти фактичний та вольовий юридичний зміст акту правозастосування, вченим включаються:

- особа, яка приймає акт правозастосування;
- фактичні життєві обставини, які викликають необхідність прийняття акта правозастосування;
- спосіб здійснення акта правозастосування (усно, письмово, шляхом конклюдентних дій);
- особа, якій адресується акт правозастосування¹⁵.

До елементів юридичного змісту актів правозастосування вчений відносить владну компетенцію суб'єкта акта правозастосування; правомірність мети та юридичних наслідків; правосуб'єктність особи, до якої застосовується норма права; суб'єктивні права та юридичні обов'язки конкретних учасників правозастосування¹⁶.

На нашу думку, наведені погляди найбільш комплексно відображають три аспектний зміст актів правозастосування, що акумулює в собі як волевиявлення уповноваженого суб'єкта, так і його юридичний аспект прийняття і існування, а також фактичний аспект, що відображається у реальному впливі акта на конкретні відносини між суб'єктами.

На думку І.Я. Дюрягіна, лише в єдності формального та матеріального моментів акт правозастосування являє собою реальну "правову матерію" і має юридичне значення. Без одного з цих складових елементів він втрачає свою роль. Так, формальний зміст без вказівки на фактичні матеріальні, юридичні та інші наслідки є не що інше як абстракція. У свою чергу, реальний матеріальний зміст без надання йому правових якостей, без підтримки викладених у ньому ідей компетентним органом міститиме лише певну визначену думку, міркування, але не буде актом правозастосування¹⁷.

Отже, у юридичних джерелах справедливо зазначається про те, що акт правозастосування являє собою документ, котрий відображає державну волю, має владний, індивідуально-конкретний характер, прийнятий компетентним органом чи особою на основі правових норм шляхом документального оформлення

рішення, що має юридичну силу, спричиняє виникнення, зміну або припинення праввідносин.

Вольова сторона актів правозастосування, на нашу думку, складається: по-перше, з волі правотворця, яка втілена у змісті правової норми; по-друге, із вольової позиції суб'єкта правозастосування щодо вирішення певної ситуації.

Таким чином, у акті правозастосування синтезується державна воля, яка відображена у правовій нормі і державна воля компетентного органу, що застосовує дану норму. Джерелом змісту акта правозастосування є воля, яка закріплена в застосованій юридичній нормі, і воля, що здійснена компетентним державним органом або посадовою особою реалізації права.

Виходячи із викладеного, можна визначити місце правозастосовних актів у системі законодавства:

- це різновид індивідуальних нормативних актів і складова законодавства у широкому його значенні як сукупності нормативних актів;
- це юридична форма реалізації норм матеріального і процесуального права;
- це владний документ органу, який приймається за наявності у нього державно-владних повноважень;
- це результат творчої інтелектуальної діяльності суб'єктів;
- спрямовані на регулювання поведінки в конкретних ситуаціях;
- мають документальний характер, нормативну основу та є загальнообов'язковими;
- породжують юридичні наслідки;
- закріплюють конкретні права і обов'язки учасників суспільних відносин;
- є засобом конкретизації абстрактних норм та їх втілення у практику;
- мають розгалужену видову структуру;
- є засобом визначення ефективності законодавства.

Відтак можна зробити висновок, що акти правозастосування є важливим засобом регулювання суспільних відносин, що забезпечує індивідуальний практичний підхід до вирішення тієї або іншої юридичної справи.

Правомірно також зазначити, що саме поняття “правозастосування” характеризує державно-владну, організаційну діяльність компетентних органів держави і посадових осіб по реалізації правових норм щодо конкретних життєвих випадків і конкретних осіб шляхом прийняття індивідуальних правових наказів (приписів), обов'язкових для виконання. Особливістю правозастосування, на нашу думку, є те, що таку діяльність може здійснювати лише той суб'єкт права, який має державно-владні повноваження, тобто наділений державою певними правами і обов'язками щодо здійснення функцій держави.

1. *Великий* енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с. С. 290. 2. *Мала* енциклопедія теорії права і держави: Київ : Вид-во Європейського університету, 2010. 368 с. С. 100. 3. *Скаун О. Ф.* Теорія права і держави. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛІ, 2009. 520 с. С. 314. 4. *Теорія* держави і права: підручник / за ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с. С. 188. 5. *Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М.* Загальна теорія держави та права: підручник. Львів : Новий світ – 2000, 2018. 584 с. С. 386. 6. *Велика* українська юридична енциклопедія : у 20-ти т. Т. 3. Загальна теорія права. Харків : Право, 2017. 952 с. С. 523. 7. *Мельник В. П.* Поняття та ознаки законодавства: проблеми, підходи, напрями

вирішення // Держава і право. Вип. 44. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. С. 51. **8.** Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави і права. Тернопіль, 2002. 503 с. С. 16. **9.** *Загальна теорія держави і права / за ред. О.В. Зайчука та Н.М. Оніщенко.* Київ : Юрінком-Інтер, 2016. 348 с. С. 552. **10.** Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави і права. Тернопіль, 2002. 503 с. С. 456. **11.** Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М. Загальна теорія держави та права: підручник. Львів : Новий світ – 2000, 2018. 584 с. С. 161. **12.** *Загальна теорія держави і права / за ред. О.В. Зайчука та Н.М. Оніщенко.* Київ : Юрінком-Інтер, 2016. 348 с. С. 108. **13.** *Юридична енциклопедія : в 6 т.* Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 1. 672 с. С. 75. **14.** Дубінчак В. Юридична техніка актів правозастосування : дис. ... к.ю.н. Київ, 2012. 206 с. С. 55. **15.** Григорьев Ф. А. Акты применения права. Саратов: Юрист, 1995. 120 с. С. 60–62. **16.** Там само. С. 62. **17.** Дюринг И. Я. Применение норм советского права. Свердловск : Лебедь, 1973. 187 с.

References

1. *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk / za red. akad. NAN Ukrainy Yu.S. Shemshuchenka.* Kyiv : Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2012. 1020 s. S. 290. **2.** *Mala entsyklopediia teorii prava i derzhavy:* Kyiv : Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu, 2010. 368 s. S. 100. **3.** *Skakun O. F. Teoriia prava i derzhavy.* Kyiv : Alerta; KNT; TsUL, 2009. 520 s. S. 314. **4.** *Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk / za red. O.V. Petryshyna.* Kharkiv : Pravo, 2015. 368 s. S. 188. **5.** *Kelman M. S., Murashyn O. H., Khoma N. M. Zahalna teoriia derzhavy ta prava: pidruchnyk.* Lviv : Novyi svit – 2000, 2018. 584 s. S. 386. **6.** *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20-ty t. T. 3. Zahalna teoriia prava.* Kharkiv : Pravo, 2017. 952 s. S. 523. **7.** *Melnyk V. P. Poniattia ta oznaky zakonodavstva: problemy, pidkhydy, napriamy vyryshennia // Derzhava i pravo.* Vyp. 44. Kyiv : Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2009. S. 51. **8.** *Rabinovych P. M. Osnovy zahalnoi teorii derzhavy i prava.* Ternopil, 2002. 503 s. S. 16. **9.** *Zahalna teoriia derzhavy i prava / za red. O.V. Zaichuka ta N.M. Onishchenko.* Kyiv : Yurinkom-Inter, 2016. 348 s. S. 552. **10.** *Rabinovych P. M. Osnovy zahalnoi teorii derzhavy i prava.* Ternopil, 2002. 503 s. S. 456. **11.** *Kelman M. S., Murashyn O. H., Khoma N. M. Zahalna teoriia derzhavy ta prava: pidruchnyk.* Lviv : Novyi svit – 2000, 2018. 584 s. S. 161. **12.** *Zahalna teoriia derzhavy i prava / za red. O.V. Zaichuka ta N.M. Onishchenko.* Kyiv : Yurinkom-Inter, 2016. 348 s. S. 108. **13.** *Yurydychna entsyklopediia : v 6 t.* Kyiv : Ukr. entsykl., 1998. Т. 1. 672 s. С. 75. **14.** *Dubinchak V. Yurydychna tekhnika aktiv pravozastosuvannia : dys. ... k.yu.n.* Kyiv, 2012. 206 s. S. 55. **15.** *Hryhorev F. A. Aktu prymeneniya prava.* Saratov : Yuryst, 1995. 120 s. S. 60–62. **16.** Там само. S. 62. **17.** *Diuriahyn Y. Ya. Prymeneniye norm sovetskoho prava.* Sverdlovsk : Lebed, 1973. 187 s.

Bobrovnik S. Law enforcement acts: nature, essence and place in the system of legislation.

Reforming the various spheres of life of a modern society depends on many factors of objective and subjective nature. One of them is the development and improvement of the legislative framework and the development of an adequate effective mechanism for the implementation of legal norms contained in legal orders. Of particular importance in this regard is the practice of law enforcement as a mechanism of individualization of requirements for certain circumstances or subjects. Accordingly, the analysis of acts of law enforcement, which ensure implementation of the requirements of the law-maker in the life of society in order to achieve the corresponding social effect, becomes a special urgency and practical significance. It may be argued that acts of law enforcement are a means of adequately reflecting the will of the subject of enforcement and bringing it to the person to whom this act is addressed. In turn, the effectiveness and efficiency of enforcement is determined by the level of scientific research of legal acts as one of the means of ensuring the reality and effectiveness of the implementation of the law.

For further investigation of the place of law enforcement acts in the system of legislation, we will understand under the legislation a system of coordinated, subordinate normative acts aimed at ensuring public order and the formation of an effective model of the rule of law. It normative act is a systemic and multifaceted legal category, which includes the whole set of acts that are normative and individual.

Variety of representations of scientists in relation to the essence of law enforcement acts is determined by the diversity of law as a means of regulatory influence, polyvariant significance of law enforcement, the plurality of ideas about the properties of this legal document, the relevance of the law of law enforcement from:

- a) the way of external manifestation of the rules of conduct;*
- b) the result of consideration of a particular case;*
- c) the targeting of the regulation of specific cases;*
- d) the ratio of the state of certain life circumstances and their compliance with legal norms;*
- e) a clause for clearly defined entities;*
- f) the definition (establishment) of specific rights and responsibilities certain subjects;*
- g) state-power orders.*

Proceeding from the foregoing, it is possible to determine the place of law enforcement acts in the system of legislation:

- this is a kind of individual normative acts and components of legislation in its broad sense as a set of normative acts;*
- this is the legal form of the implementation of the rules of material and procedural law;*
- this is a document of authority to the body, which is accepted if it possesses state power authority;*
- this is the result of the creative intellectual activity of the subjects;*
- aimed at regulating behavior in specific situations;*
- has a documentary character, a normative basis and is generally mandatory;*
- generates legal consequences;*
- establish specific rights and obligations of participants in public relations;*
- is a means of specifying abstract norms and their implementation into practice;*
- have a branched species structure;*
- is a means of determining the effectiveness of legislation.*

Key words: *legislation, essence, nature of law, normative acts, law enforcement acts.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-35-43

УДК 340.142

Б.В. МАЛИШЕВ
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
доктор юридичних наук, доцент

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕЦЕДЕНТНОЇ НОРМИ ПРАВА

У статті запропоновано теоретико-правовий аналіз прецедентної норми права. Надано визначення, окреслено істотні ознаки цього явища. Описано специфіку диспозиції та гіпотези прецедентної норми.